

ਵਿਅੰਜਨ

ਵਿਅੰਜਨ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਨੱਕ, ਜੀਭ, ਤਾਲੂ ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਸਮੇਂ ਉਚਾਰਨ ਅੰਗ ਬੋਝੀ - ਬਹੁਤ ਭੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅੰਜਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ ਤੋਂ ਲ ਤੱਕ ਅਤੇ ਸ਼, ਝ, ਞ, ਜ, ਛ, ਲ ਸਾਰੇ 38 ਵਿਅੰਜਨ ਅੱਖਰ ਹਨ।

ਵਿਅੰਜਨ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

1. ਅਨੁਨਾਸਕੀ ਵਿਅੰਜਨ।

2. ਦੁੱਤ ਅੱਖਰ।

1. ਅਨੁਨਾਸਕੀ ਵਿਅੰਜਨ - ਜਿਹੜੇ ਵਿਅੰਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਸਮੇਂ ਨੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਨਾਸਕੀ ਵਿਅੰਜਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਙ, ਞ, ਣ, ਨ ਅਤੇ ਮ ਅਨੁਨਾਸਕੀ ਵਿਅੰਜਨ ਹਨ।

2. ਦੁੱਤ ਅੱਖਰ - ਉਹ ਅੱਖਰ ਜਿਹੜਾ ਦੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇ ਭਾਵ ਦੋ ਵਰਨਾਂ ਜਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਅਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਦੂਜੇ ਅੱਖਰ ਦੇ ਧੈਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅੱਖਰ ਦੇ ਧੈਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ:

ਹ ਰ ਵ

ਹ → ਪੜ੍ਹ, ਪੜ੍ਹਾਈ, ---, ---।

ਰ → ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ---, ---।

ਵ → ਸੂਰ, ਸ੍ਵੈਮਾਨ, ---, ---।